

Zásady smluvního práva

JUDr. et PhDr. Jiří Novotný, Ph.D.¹

¹ Vysoká škola finanční a správní, a. s., Estonská 500, Praha 10, PSČ 101 00, email: jiri.novotny@vsfs.cz

Grant: Q131

Název grantu: QUAERE 2023

Oborové zaměření: AG - Právní vědy

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Na úrovni Unie se již před přelomem tisíciletí pracovalo na smluvních pravidlech pro řádné fungování vnitřního trhu, jejichž výsledkem byla publikace návrhu společného referenčního rámce (DCFR) v roce 2008. DCFR obsahuje zejména zásady, definice a modelová pravidla. Obsah návrhu odpovídá schématu nastaveným Komisí v rámci Akčního plánu v roce 2003, jehož cílem bylo především zvýšit soudržnost *acquis* Společenství v oblasti smluvního práva, podporovat vypracování obecných smluvních podmínek pro celou EU a dále zkoumat, zda problémy v oblasti evropského smluvního práva mohou vyžadovat řešení, která nejsou specifická pro daný sektor, jako volitelný nástroj. Tento příspěvek se věnuje otázkám, na jakých základních zásadách autoři DCFR jimi předložená pravidla v rámci DCFR sestavili.

Klíčová slova Civilní právo, EU, DCFR, modelová pravidla, smluvní právo, principy smluvního práva;

1. ÚVOD

Komise již v roce 2001 poukazovala na skutečnost, že Smlouva o ES poskytla evropským institucím pravomoci realizovat vnitřní trh spojený s volným pohybem zboží, osob, služeb a kapitálu, což umožnilo Unii (tedy Evropskému společenství) eliminovat překážky vzájemného obchodu mezi členskými státy. Ačkoli se podařilo zavést i společnou měnu pro dvanáct členských států, nadále v rámci vnitřního trhu dle Komise přetrvávaly problémy spojené s výměnou zboží a služeb, a to z tohoto důvodu, že je tato spojena s prodejem, pronájmem či výměnou realizovanou na základě smlouvy, která se však řídí právním řádem a soudným rozhodnutím určitého členského státu. Komise přímo poukazovala na skutečnost, že ačkoli obecně vnitrostátní režimy smluvního práva stanoví zásadu smluvní svobody, a smluvní strany se mohou svobodně dohodnout na svých vlastních smluvních podmínkách, kdy některá z těchto vnitrostátních pravidel nejsou povinná, jiná vnitrostátní pravidla však povinná jsou, zejména tam, kde existují významné rozdíly mezi postoji smluvních stran, jako jsou smlouvy s nájemci nebo spotřebitelé, a smluvním stranám nezbyvá jinak než se těmto podříditi. Komise v rámci úvah zdůrazňovala, že různé vnitrostátní právní řády nezpůsobují závažné překážky pro přeshraniční transakce, neboť strany mohou rozhodnout, které právo bude upravovat jejich smlouvu.

Dále Komise poukazovala na skutečnost, že rozdílné vnitrostátní právní předpisy mohou vést k vyšším transakčním nákladům, zejména pak k případným nákladům na soudní spory, kterými by byly v tomto ohledu nejvíce postiženi malé a střední podniky a

spotřebitelé. Další překážkou pak pro zmíněné subjekty byly dle Komise i náklady spojené se získáním informací o výkladu a uplatňování neznámého cizího práva. V konečném souhrnu mohou být tyto vyšší transakční náklady navíc konkurenční nevýhodou, například v situaci, kdy zahraniční dodavatel soutěží s dodavatelem usazeným ve stejné zemi jako potenciální zákazník. Dle Komise použití společných zásad by mohlo vést k vytvoření obvyklého práva za předpokladu dlouhé a trvalé aplikace a společného sdílení přesvědčení, což by ovlivnilo stávající obchodní praxi v členských státech, a eliminovalo překážky fungování vnitřního trhu. V popisu přínosu společných zásad Komise pracovala s principem dobrovolnosti při jejich uplatňování po předchozím odsouhlasení zásad ve členských státech.¹ Sdělení Komise o evropském smluvním právu z července 2001 zahájilo proces konzultací a diskusí o způsobu, jakým by měly být problémy v důsledku rozdílu mezi vnitrostátními smluvními právními předpisy členských států na úrovni společenství řešeny.

Akční plán z roku 2003 navrhoval zmíněné problémy vyřešit prostřednictvím neregulačních a regulačních opatření, které budou zohledňovat společný referenční rámec, jakožto společné zásady a terminologii v oblasti evropského smluvního práva, který by měl pomoci orgánům Unie (tehdy ES) při zajišťování větší soudržnosti stávajících a budoucích *acquis* v oblasti evropského smluvního práva. Podkladem pro společný referenční rámec (CFR), který byl požadován akčním plánem Evropské komise v roce 2004², je akademický návrh společného referenčního rámce (DCFR) publikovaný v roce 2008.³ Návrh společného referenčního rámce je akademickým nepolitickým výsledkem spojení výstupů Studijní skupiny pro evropský civilní zákoník založené v roce 1999 (vedoucí skupiny Christian v. Bar)⁴ a Evropské skupiny pro stávající soukromé právo ES (vedoucí skupiny Hans Schulte-Nölke).⁵ Ačkoli návrh společného referenčního rámce není právní normou, sleduje jeho obsah požadavky akčního plánu na vytvoření principy, definice a vzorová

¹ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on european contract law.

² Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A more coherent European contract law – An action plan. Úř. věst. C 63, 15. 3. 2003, s. 1–44.

³ BAR, Christian von, CLIVE, Eric M., SCHULTE-NÖLKE, Hans, BEALE, Hugh. *Principles, definitions and model rules of European private law: draft common frame of reference (DCFR)*. Outline ed. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009. ISBN 978-3-86653-097-3.

⁴ Study group on a European Civil Code navázala na práci Commission on European Contract Law (PECL) založené v roce 1980 a označované jako tzv. Landova komise.

⁵ European Research Group on Existing EC Private Law.

pravidla koncipovaná ve smyslu požadavků Komise ve sdělení z roku 2004.

2. DRAFT COMMON FRAMEWORK OF REFERENCE

Na obsahu návrhu společného referenčního rámce je kromě skutečnosti, že je tento významným akademickým počinem, podstatná i skutečnost, že autoři návrhu, resp. členové jednotlivých studijních a pracovních skupin, nebyli přímo spojeni s určitým státem či mezinárodní organizací, ale pocházeli z různých míst a působili na univerzitách v různých členských státech Unie. Tato důležitá skutečnost dovolila v podobě návrhu společného referenčního rámce sumarizovat principy, definice a vzorová pravidla smluvního práva, na základě zkušeností a znalostí členů komise z platných norem, soudních rozhodnutí, obyčejů a zvyklostí z území několika evropských států. Sumarizace a vznik koncepce principů, které v sobě spojuje průnik norem, obyčejů, soudních rozhodnutí principů a pravidel z několika členských států dává předem zřetelnou naději, že návrh společného referenčního rámce bude obsahovat principy a pravidla přijatelná pro širší evropskou populaci.

Obsah návrhu společného referenčního rámce je rozdělen do deseti knih, které obsahují kromě úvodu a obecných ustanovení (Kniha I), typové smlouvy (Kniha II), práva a povinnosti smluvních stran (Kniha III), zvláštní druhy smluv a práva a povinnosti z nich vyplývající (Kniha IV), i otázky upravující dobrovolné zásahy do záležitosti jiných osob (Kniha V), otázky mimosmluvní odpovědnosti (Kniha VI), otázky bezdůvodného obohacení (Kniha VII), otázky nabytí a pozbytí vlastnictví movitých věcí (Kniha VIII), otázky spojené s ochranou vlastnického práva k movitým věcem (Kniha IX) a otázku svěření (Kniha X). V souvislosti s představeným obsahem návrhu je nutné poznamenat, že tento jde poněkud dále, než jsou principy smluvního práva, když upravuje i právní úkony či otázku mimosmluvní odpovědnosti (Kniha VI) nebo otázku bezdůvodného obohacení (Kniha VII).

Obsah návrhu odpovídá schématu nastaveným Komisí v rámci Akčního plánu v roce 2003, jehož cílem bylo především zvýšit soudržnost *acquis* Společenství v oblasti smluvního práva, podporovat vypracování obecných smluvních podmínek pro celou EU a dále zkoumat, zda problémy v oblasti evropského smluvního práva mohou vyžadovat řešení, která nejsou specifická pro daný sektor, jako je volitelný nástroj.⁶ Hlavním návrhem zmíněného Akčního plánu však bylo vytvořit společný rámec pravidel smluvního práva pro EU. V říjnu roku 2004 Komise zveřejnila další dokument s označením „Evropské smluvní právo a revize *acquis*: cesta vpřed“, prostřednictvím kterého bylo navrženo, aby společný referenční rámec (CFR) poskytoval „základní zásady, definice a vzorová pravidla“, což by mohlo napomoci zlepšení stávajícího *acquis communautaire*, a současně by tvořil základ volitelného právního nástroje v případě, že by bylo rozhodnuto o vytvoření takového nástroje.⁷ Modelová pravidla pak měly být hlavním obsahem CFR, a měly sloužit jako vodítko pro zákonodárce jednotlivých členských států. DCFR je reakcí na vyjádření a požadavky Komise a obsahuje návrhy zásad, definic a vzorových pravidel.⁸

⁶ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A more coherent European contract law – An action plan. Úř. věst. C 63, 15. 3. 2003, s. 1–44.

⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the *acquis*: the way forward /* COM/2004/0651 final */.

⁸ BAR, Christian von, CLIVE, Eric M., SCHULTE-NÖLKE, Hans (ed.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Complete text version. [prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on

DCFR obsahuje zásady, definice a vzorová pravidla evropských práv soukromého. Předkládaná pravidla DCFR představují akademický, nikoli politický text, který vychází z iniciativy evropských právních vědců. Pravidla DCFR tak představují závěr více jak desetiletí nezávislého výzkumu a spolupráce akademiků s odbornými znalostmi v oblasti soukromého práva, srovnávacího práva a práva Evropského společenství. DCFR navazuje na zásady evropského smluvního práva, avšak jeho rozsah je mnohem širší. Zásady evropského smluvního práva se vztahovaly především k pravidlům o tvorbě, platnosti, výkladu a obsahu smluv, a jiných právních aktů, ale také k pravidlům o uspokojení závazků a dále pak k pravidlům týkajících se nápravných opatření při neplnění povinností, které byly později doplněny o pravidla vztahující se k právům a povinnostem podle soukromého práva obecně.

V tomto ohledu DCFR předkládá i vzorová pravidla pro jednotlivé druhy smluv (Kniha IV) a dále pak i oblast mimosmluvních závazků a otázky vztahující se k věcem. Právě mimosmluvní závazky dle DCFR zahrnují další práva a povinnosti soukromého práva v rozsahu jeho působnosti, i když nevyplývají přímo ze smlouvy samotné, neb určitá práva a povinnosti vznikají z bezdůvodného obohacení, poškození způsobeného jinému, jednání bez právního důvodu či intervence do cizích záležitostí. Právě práva a povinnosti z těchto případů se vztahují k právním vztahům k určitým věcem, tedy těm subjektům, které mají k věcem určitá práva, která je potřeba chránit. Pojem zásadních principů je v rámci DCFR pojat s ohledem na zmíněná sdělení Komise tak, že DCFR nevnímá soukromé právo, a zejména smluvní právo, pouze jako prostředek vyvážení soukromoprávních vztahů mezi fyzickými a právníckými osobami, ale především DCFR navrhuje nápravu případného selhání trhu s tím, že soukromé právo je jednou z těchto oblastí právní regulace, která by měla být založena na hluboce zakořeněných principech.

DCFR by však neměl být posuzován jen jako stavební blok „politického“ společného referenčního rámce, avšak měl by si dle autorů zachovat svůj vlastní význam s ohledem na skutečnost, že se jedná o akademický text. DCFR je v tomto ohledu výsledkem velkého evropského výzkumného projektu a nezávisle na osudu CFR se předpokládá, že DCFR bude především podporovat soukromé právo v jurisdikcích členských států Evropské unie. Jeho úkolem je nejen ukázat, jak velmi se národní soukromé právo podobá, ale především je důležitým stimulem pro rozvoj této oblasti, což lze považovat za regionální projev společného evropského dědictví. Funkce DCFR je tak první cestou k prohloubení vědomí o existenci evropského soukromého práva. DCFR tak může pojem evropského soukromého práva považovat za základ, který zvýší vzájemné porozumění a podporu kolektivního jednání o soukromém právu v Evropě.

3. SVOBODA

Zásada svobody má dle autorů DCFR v rámci práva soukromého několik aspektů. Svoboda v rámci soukromého práva je především považována za svobodu představující ochranu jednotlivých účastníků soukromoprávních vztahů před veřejnou mocí tím, že jim veřejná moc nestanoví nová (další) pravidla, ze kterých účastníkům soukromoprávních vztahů vzniknou nové povinnosti (jako např. kontrola uzavřených kontraktů), či jim nebudou veřejnou mocí uložena omezení v podobě formálních nebo procedurálních pravidel týkajících se právě soukromoprávních vztahů. V rámci DCFR jsou respektovány oba principy svobody. První zásada svobody je předložena v rámci obecného přístupu k autonomii smluvních stran, kdy se respektuje nejen autonomie smluvních stran ve smyslu volnosti

svého jednání, ale současně se respektuje i očekávání smluvních stran, že do jejich vztahu nebude ze strany veřejné moci zasahováno.

Důvody případného zásahu pak mohou být různé, např. podpora možnosti odstoupit z uzavřeného smluvního vztahu v případě, že tato možnost smlouva samotná nedává. Takových zásahů do smluvního vztahu stanovením formálních či procedurálních pravidel by však mělo být dle autorů DCFR minimum. DCFR je ale upřednostňován druhý aspekt, kterým je zvyšování životní úrovně a kvality života, tj. předložení základních pravidel, jako minimální regulace právních vztahů, čímž jsou poskytnuty účinné prostředky k převodu práv ke zboží a službám a současně k zajištění práv ke splnění závazků a správě jejich majetku. Podpora svobody v rámci soukromoprávních vztahů se ale překrývá s podporou zásady efektivnosti.⁹ Smluvní svoboda patří mezi základní principy soukromého práva. Fyzickým i právnickým osobám by měla být dle autorů DCFR přiznána svoboda rozhodování, zda jako každá jiná osoba určitou smlouvu uzavřou či neuzavřou, a to včetně svobody dohodnout se na podmínkách uzavírané smlouvy. Tato základní myšlenka principu svobody je DCFR uznávána v článku Knihy II. – 1: 102¹⁰, podle kterého a smluvní strany mají právo uzavřít smlouvu nebo jiný právní akt a určit její obsah. O smluvní svobodě pak současně hovoří i další pravidla DCFR, např. dle ustanovení Knihy II. – 4: 101¹¹ postačuje k uzavření smlouvy úmysl uzavřít závazný právní vztah nebo dosáhnout jiného právního stavu a současně dosažení určité dohody. Smluvní svoboda je i v případě DCFR omezována platnými právními pravidly jednotlivých členských států. Dle DCFR by smluvními stranám měla být dána možnost dohodnout jak podmínky uzavírané smlouvy, tj. jak možnost určit její obsah, tak současně možnost dohodnout způsoby ukončení smluvního vztahu. Tuto hlavní myšlenku smluvní svobody vyjadřuje DCFR jak v čl. II. – 1: 103 odst. 3, podle kterého uzavřený smluvní vztah lze změnit či ukončit dohodou nebo podle zákonných ustanovení, tak i v čl. III. – 1: 108 odst. 1, podle kterého může být právo, závazek nebo smluvní vztah kdykoli změněn nebo ukončen dohodou.¹²

4. OCHRANA

Hlavní principy smluvní ochrany jsou DCFR specifikovány jako: i) závazná platnost smluv; ii) povinnost každé smluvní strany zachovávat smluvní loajalitu, tj. chovat se v souladu s požadavky dobré víry; spolupracovat, pokud je to nezbytné pro plnění závazků; nejednat nekonzistentně s předchozím prohlášením nebo jednáním, na které se druhá strana odvolávala; iii) právo vymáhat plnění smluvních závazků v souladu s podmínky smlouvy; iv) povinnost respektovat situaci vytvořenou smlouvou. K dalším důležitým složkám ochrany patří přiměřené smluvní prostředky a nápravná opatření pro případ, že některá ze smluvních stran své závazky ze smlouvy neplní. Dále pak zásada úcty a důvěry smluvních stran, které by se měly projevit v tom, že možné uzavřít smlouvu s takovou smluvní stranou, na kterou se bude možné pravděpodobně spolehnout. Téměř všechny tyto složky smluvní ochrany jsou jasně uznány a vyjádřeny v DCFR.

Důležitou složkou ochrany smluvní bezpečnosti je ochrana přiměřené důvěry a očekávání, která se objevuje nejen v souvislostech s uzavíráním smluv. Typickým případem je situace, kdy je učiněna nabídka omylem, avšak druhá smluvní strana takto učiněnou nabídku považovala za důvěryhodnou a řádnou. Tento případ je obecně

chráněn většinou právních systémů členských států a v rámci DCFR se objevuje v různých pravidlech. Jako v případě informace o ceně a dalších poplatcích. V situaci, kdy má mluvní strana povinnost poskytovat informace o ceně, povinnost není splněna, pokud nejsou uvedeny nejen informace o všech poplatcích za doručení a jakýchkoli dalších daně a cla; pokud není uveden způsob výpočtu, nebo pokud nelze cenu stanovit.¹³ Jiným případem jsou pravidla DCFR související s omylem či vadným souhlasem při uzavírání smlouvy. V takových případech dle DCFR může smluvní strana odstoupit od smlouvy z důvodu skutkového nebo právního omylu, který existoval v době, kdy byla smlouva uzavřena, a smluvní strana uzavřela smlouvu omylem, a druhá smluvní strana o omylu věděla, či jej mohla důvodně očekávat, či druhá smluvní strana způsobila, že byla smlouva uzavřena omylem.¹⁴ Obecným objektivním pravidlem v rámci ochrany smluvní bezpečnosti je ustanovení o interpretaci smluv, podle kterého se smlouva se má vykládat podle společného úmyslu smluvních stran, i když se liší od doslovného významu slov.¹⁵

DCFR zachovává zásadu, že platná smlouva zavazuje smluvní strany (*pacta sunt servanda*). Výslovně v tomto ohledu uvádí pravidlo, že platná smlouva je pro smluvní strany závazná. V případě jednostranného závazku DCFR stanoví, že tento je pro osobu, která jej poskytla, závazný, není-li potřeba k závaznosti jeho akceptace.¹⁶ Obdobně jsou zřetelně stanoveny principy pro změnu nebo ukončení smlouvy. Dle DCFR mohou být právo, povinnost nebo smluvní vztah změněny nebo ukončeny výpovědí ze strany kterékoliv smluvní strany, pokud je to stanoveno podmínkami, které smlouvu upravují. Pokud v případě trvalého nebo pravidelného plnění závazku podmínky smlouvy neuvádějí, kdy má smluvní vztah skončit, může být kteroukoli ze stran ukončen výpovědí v rozumné výpovědní době.¹⁷ Zásadu *pacta sunt servanda* pravidla DCFR pak opouští v určitých situacích, kdy obdobně jako národní předpisy zachovává právo na odstoupení od smlouvy poskytované spotřebitelům. Z důvodu zachování právní jistoty se udělují práva na odstoupení od smlouvy spotřebitelům bez ohledu na to, zda jednotlivě účastníci potřebují ochranu. V takových situacích se obvykle předpokládá, že řada spotřebitelů potřebuje patřičnou ochranu. Příkladem je právo odstoupit od smluv na dodání zboží nebo služby, včetně finančních služeb, pokud nabídka na takové dodání zboží nebo služby byla poskytnuta nebo přijata mimo obchodní prostory.¹⁸

5. SPRAVEDLNOST

Zásada spravedlnosti je dle autorů DCFR všudypřítomným principem, který se odráží v celém obsahu DCFR. I uplatnění zásady spravedlnosti může být dle autorů v rozporu s jinými základními zásadami, jako je například efektivita (účinnost). Pojem spravedlnosti je těžké definovat, není jej možné změřit, ale naproti tomu jsou případy nespravedlnosti všeobecně uznávány a jsou poměrně známé a zřetelné. Dle autorů existuje, stejně jako u ostatních výše diskutovaných principů, v současnosti několik aspektů spravedlnosti. V rámci DCFR podpora spravedlnosti odkazuje na zajištění toho, aby se s podobnými případy zacházelo stejně; a aby nebylo umožněno lidem se spoléhat se na své protiprávní, nepoctivé nebo nepřiměřené chování; nebylo umožněno využívat nepřiměřeně výhody slabosti, neštěstí nebo laskavosti druhých; nebylo umožněno vytváření hrubě

⁹ Tamtéž s. 49.

¹⁰ Book II. – 1: 102: Party autonomy.

¹¹ Book II. – 4: 101: Requirements for the conclusion of a contract. A contract is concluded, without any further requirement, if the parties: (a) intend to enter into a binding legal relationship or bring about some other legal effect; and (b) reach a sufficient agreement.

¹² Book II. – 1: 103: Binding effect.

¹³ Book II. – 3: 107: Information about price and additional charges.

¹⁴ Book II. Section 2: Vitiated consent or intention. II. – 7: 201: Mistake.

¹⁵ Book II. CHAPTER 8: INTERPRETATION. Section 1: Interpretation of contracts. II. – 8: 101: General rules. II. – 8: 101 (1) A contract is to be interpreted according to the common intention of the parties even if this differs from the literal meaning of the words.

¹⁶ Book II. – 1: 103: Binding effect. II. – 1: 103.

¹⁷ Book III. – 1: 109: Variation or termination by notice.

¹⁸ Book II. Section 2: Particular rights of withdrawal.

nadměrných požadavků; a aby byla vyžadována odpovědnost za důsledky vlastního jednání či přímo vytváření rizikových situací. Zásada spravedlnosti může také odkazovat na ochrannou spravedlnost, kdy je poskytována ochrana, někdy všeobecně preventivním způsobem, těm, kteří jsou slabí nebo zranitelné postavení.

Zřetelným projevem aspektu spravedlnosti v rámci DCFR je zakotvení pravidel proti diskriminaci. Podle pravidel DCFR mají osoby právo nebýt diskriminovány na základě pohlaví, etnického původu nebo rasového původu ve vztahu ke smlouvě nebo jinému právnímu aktu, jehož předmětem je poskytnutí přístupu nebo dodání zboží, jiných aktiv nebo služeb, které jsou dostupné veřejnosti.¹⁹ Zmíněné základní zásady zajišťující ochranu před diskriminací představují implicitní základy většiny dalších pravidel ochrany před diskriminací v rámci smluv a smluvních závazků. Primárním pravidlem je v rámci ochrany před diskriminací požadavek, aby bylo se všemi účastníky (stranami smlouvy) zacházeno shodně. Z tohoto základního principu připouští DCFR výjimku pro případy vztahů, kde je smluvní stranou spotřebitel, kterému se ze strany podnikatelů ne vždy rovného postavení dostává.

Aspekt rovnoprávnosti se pak objevuje v poněkud odlišném principu především v tom, že pokud mají obě strany povinnosti podle smlouvy, pak pro jednu stranu platí to co pro stranu druhou. Tato zásada (někdy nazývaná princip vzájemnosti ve smluvních vztazích) se objevuje například v pravidlech o pořadí plnění vzájemných závazků: při neexistenci jakéhokoli ustanovení nebo náznamu jedna strana nemusí plnit, pokud neplní strana druhá. Pokud však nelze pořadí vzájemného plnění určit, strany jsou povinny své povinnosti současně.²⁰ Obdobě se aspekt rovnoprávnosti objevuje v případech, kdy může být plnění jedné strany pozastaveno, dokud nebude plněno stranou druhou. V tomto případě má věřitel, který má plnit vzájemný závazek ve stejné době nebo později než má plnit dlužník, má právo zdržet se plnění vzájemného závazku, pokud dlužník nenabídne plnění, nebo pokud dlužník již neplnil²¹ a dále pak v pravidlech umožňujících jedné straně ukončit vztah, pokud dojde k podstatnému neplnění druhou smluvní stranou. Neplnění smluvního závazku je dle pravidel DCFR podstatné, pokud značně zbavuje věřitele něčeho, co věřitel oprávněně očekával podle smlouvy, ať už se jedná o celé nebo jen část plnění, ledaže by v čase uzavření smlouvy dlužník nepředvídal, a ani nelze důvodně předpokládat, že by takový výsledek dlužník předpokládal. Podstatné neplnění závazku je pak dále v případě, pokud jde o neplnění úmyslné nebo z nedbalosti a dává věřiteli důvod věřit, že na dlužníkovu budoucí plnění se nebude možné spolehnout.²² Zakotvením těchto pravidel na ochranu proti diskriminaci prostřednictvím pravidla rovnoprávnosti DCFR poskytuje účinné prostředky ochrany a zvyšuje smluvní bezpečnost. Dalším případem pak v tomto ohledu může být aspekt spravedlnosti „rovnosti“ v pravidlech pro více dlužníků nebo věřitelů: výchozí pravidlo je, že solidární dlužníci jsou si rovni (III. – 4:

106)²³ a věřitelé pak mají vždy právo na stejný podíl (III. – 4: 204).²⁴

6. EFEKTIVITA

Mnoho debat a rozhodnutí učiněných v průběhu příprav předkládaných pravidel bylo dle autorů založeno na principu efektivity přípravy DCFR. Autoři v tomto ohledu rozlišují dva překrývající se aspekty efektivity, tj. efektivitu jako účinnost pro účely smluvních závazků a dále pak efektivitu jako účinnost pro širší veřejné účely. DCFR obsahuje minimální formální a procedurální omezení a v tomto duchu DCFR předkládá minimální formalitu pravidel. Příkladem je absence požadavku na písemnou formu či jiných formálních náležitostí právních jednání. Dle DCFR smlouva nebo jiný právní akt nemusí být uzavřen nebo doložen písemně ani nepodléhá žádnému jinému požadavku na formu (II. – 1: 106).²⁵ Výjimky z tohoto pravidla tvoří některá pravidla upravující ochranu smluvních stran. Například smlouva o ručení musí být v textové podobě na trvalém nosiči a musí být podepsána od poskytovatele ručení. Smlouvy o ručení, které nejsou v souladu s takovými požadavky, jsou pak dle DCFR neplatné (IV.G. – 4: 104).²⁶ DCFR však respektuje skutečnost, že v některých oblastech (jako jsou převody nemovitých věcí) vnitrostátní předpisy členských států mohou vyžadovat písemné či jiné formální náležitosti právních jednání, neformálnost je však přesto obecným přístupem DCFR.

Mezi další případy efektivity pro smluvní strany počítá DCFR i možnost zrušit smlouvu pouhým jednáním jedné ze stran bez nutnosti zahajovat soudní řízení. Zrušení smlouvy se podle tohoto oddílu se provede oznámením druhé straně (II. – 7: 209).²⁷ Smluvní vztahy lze vždy dle DCFR ukončit stejným způsobem, pokud nastane zásadním neplněním povinností druhé strany. Principem je vždy pravidlo, že právo ukončit smluvní vztah podle tohoto oddílu se uplatní oznámením dlužníkovi (III. – 3: 507).²⁸ Výkon smluvních práv je možné zahájit bez nutnosti učinit předchozí oznámení dlužníkovi v případě postoupení (III. – 5: 104).²⁹ Vlastnické právo ke zboží může být převedeno bez dodání zboží (VIII. – 2: 101).³⁰ I bez vlastnického práva lze snadno uskutečnit zajištění majetku. DCFR připouští požadavek na registraci majetku ve veřejných seznamech, avšak i v těchto případech jsou v zájmu efektivnosti formality opět omezeny na minimum. Pravidla pro započtení lze považovat za pravidla postavené na principu efektivity. Neexistuje žádný důvod pro to, aby osoba X platila osobě Y a pak osoba Y platila osobě X, pokud lze tyto vzájemné platby účastníků jednoduše započítat proti sobě. Započtení v DCFR se opět neomezuje pouze na soudní řízení a

¹⁹ Book II. CHAPTER 2: NON-DISCRIMINATION. II. – 2: 101: Right not to be discriminated against. A person has a right not to be discriminated against on the grounds of sex or ethnic or racial origin in relation to a contract or other juridical act the object of which is to provide access to, or supply, goods, other assets or services which are available to the public.

²⁰ Book III. – 2: 104: Order of performance If the order of performance of reciprocal obligations cannot be otherwise determined from the terms regulating the obligations then, to the extent that the obligations can be performed simultaneously, the parties are bound to perform simultaneously unless the circumstances indicate otherwise.

²¹ Book III. Section 4: Withholding performance.

²² Book III. Sub-section 1: Grounds for termination. III. – 3: 502: Termination for fundamental non-performance (1) A creditor may terminate if the debtor's non-performance of a contractual obligation is fundamental.

²³ Book III. – 4: 106: Apportionment between solidary debtors (1) As between themselves, solidary debtors are liable in equal shares.

²⁴ Book III. – 4: 204: Apportionment in cases of divided rights. In the case of divided rights the creditors have equal shares.

²⁵ Book II. – 1: 106: Form. II. – 1: 106 (1) A contract or other juridical act need not be concluded, made or evidenced in writing nor is it subject to any other requirement as to form.

²⁶ Book IV.G. – 4: 104: Form. IV.G. – 4: 104 The contract of security must be in textual form on a durable medium and must be signed by the security provider. A contract of security which does not comply with the requirements of the preceding sentence is void.

²⁷ Book II. – 7: 209: Notice of avoidance. II. – 7: 209 Avoidance under this Section is effected by notice to the other party.

²⁸ Book III. – 3: 507: Notice of termination.

²⁹ Book III. Sub-section 2: Requirements for assignment. III. – 5: 104: Basic requirements. III. – 5: 104 (4) Neither notice to the debtor nor the consent of the debtor to the assignment is required.

³⁰ Book VIII. RIGHT OR AUTHORITY. Section 1: Requirements for transfer under this Chapter. VIII. – 2: 101.

lze jej provést jednoduše oznámením druhé smluvní straně (III. – 6: 105).³¹

DCFR ve svých pravidlech eliminuje jakéhokoli požadavky na protiplnění či na důvod pro platné uzavření účinné smlouvy. Dle DCFR se smlouva uzavírá bez dalších požadavků, pokud strany: i) mají v úmyslu uzavřít závazný právní vztah nebo dosáhnout jiného právního stavu účinek; ii) dosáhnou dostatečné dohody (II. – 4: 101).³² Platná smlouva je pro smluvní strany závazná. Jednostranný slib nebo závazek je pro osobu, která jej dává, závazný, je-li úmyslem právní závaznost bez přijetí (II. – 1: 103).³³ Obdobně DCFR uznává, že smlouvy mohou přiznávat práva třetím stranám. Smluvní strany mohou na základě smlouvy přiznat právo nebo jinou výhodu třetí straně. Taková třetí strana však musí existovat a musí být identifikována v době uzavření smlouvy (II. – 9: 301).³⁴ DCFR podporuje efektivitu (a svobodu) také tím, že stranám usnadní dosažení právních výsledků, tak jak samy smluvní strany zamýšlejí, aniž by se museli uchýlit od zákonných požadavků.

DCFR pomáhá efektivně poskytovat rozsáhlá výchozí pravidla pro běžné typy smluv a běžné typy smluvních problémů. To je zejména užitečné pro jednotlivce a malé podniky, kteří nemají takové (právní) možnosti jako velké podniky. Dle zkušeností je mnohem účinnější známé a obvyklé problémy v rámci smluvních vztahů regulovat spravedlivým a rozumným způsobem předem, což je mnohem účinnější, než následné řešení sporů ze smluv prostřednictvím soudních řízení. Autoři DCFR v tomto ohledu doufají, že obsah výchozích pravidel také podpoří efektivitu celého projektu. DCFR zohledňuje názor, že výchozí pravidla by měla být tak nepřiměřená, aby strany byly v rámci jednání vedeny vytvářet vlastní pravidla. V případech, kdy se smluvního vztahu účastní pouze strany transakce, snaží dle autorů strany založit výchozí pravidla na tom, aby se strany pravděpodobně dohodly, což je právě cílem předkládaných pravidel. Právě taková pravidla by měla přinést účinné výsledky, protože je velmi pravděpodobné, že právě tato pravidla by smluvní strany samy vytvořily.³⁵

7. ZÁVĚR

DCFR je postaven na čtyřech (hlavních) zásadách, které tvoří svoboda, bezpečnost, spravedlnost a efektivita, a které bezprostředně předcházejí celému návrhu referenčního rámce. Tyto hlavní zásady jsou pak dále rozvinuty v kategorii prvořadých principů, ke kterým patří ochrana lidských práv, podpora solidarity a sociální odpovědnost, zachování kulturní a jazykové rozmanitosti, ochrana a podpora prosperity a propagace vnitřního trhu. Základní pravidla DCFR doprovází ochrana lidských práv a sám i DCFR uznává prvořadou úlohu této zásady, když jeho úvodní ustanovení stanoví, že vzorová pravidla je třeba číst ve světle o všech použitelných nástrojích zaručujících lidská práva a základní svobody. Hlavní zásady, pak DCFR velmi silně odráží v obsahu samotných vzorových pravidel, zejména pravidla o nediskriminaci v Knize II. a III. a tyto se projevují dále v Knize VI. o mimosmluvní odpovědnosti. Právě takto nastavená pravidla mohou být považována za vhodné vzory pro principy, které podporují spravedlnost a poskytují ochranu právním vztahům. Právě svoboda, ochrana, spravedlnost a efektivita jsou jako základní principy v rámci DCFR dále rozvíjeny a představují prvořadé a základní

principy celého referenčního rámce. Samotný akademický návrh referenčního rámce se dle autorů snaží představovat ztělesnění těchto zásad a za prvořadé považuje především jejich vzájemné vyvážení. Na úroveň těchto základních principů lze postavit cíle samotné evropské integrace a to odkazem na konkrétní politické cíle Unie v rámci ochrany prostoru, bezpečnosti a práva a podpory svobody pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu mezi jednotlivými státy, k jejichž dosažení by měl akademický návrh referenčního rámce svým obsahem přispět.

Zdroje

1. BAR, Christian von, Eric M. CLIVE, Hans. SCHULTE-NÖLKE a H. G. BEALE. *Principles, definitions and model rules of European private law: draft common frame of reference (DCFR)*. Outline ed. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009. ISBN 978-3-86653-097-3.
2. BUSCH, Danny, HONDIUS, Ewoud, VAN KOOTEN, Hugo, SCHELHAAS, Harriët *Principles of European Contract Law and Dutch Law: A Commentary*. Kluwer Law International, 2002. 450 s. ISBN 9789041117496.
3. COLLINS, H. *The Law of Contract*. Fourth edition, LexisNexis, 2003, p. 28-29. ISBN-13: 978-0521606431.
4. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on european contract law /* COM/2001/0398 final */.
5. European Parliament resolution on the approximation of the civil and commercial law of the Member States (COM(2001) 398 – C5-0471/2001 – 2001/2187(COS)), O.J C140E, 13. 6. 2002, p. 538.
6. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A more coherent European contract law – An action plan /* COM/2003/0068 final */.
7. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the acquis: the way forward /* COM/2004/0651 final */.
8. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A more coherent European contract law – An action plan. Úř. věst. C 63, 15. 3. 2003, s. 1–44.
9. Eidenmüller, Horst, Faust, Florian, Grigoleit, Hans Christoph, Jansen, Nils, Wagner, Gerhard, Zimmermann, Reinhard. *The Common Frame of Reference for European Private Law: Policy Choices and Codification Problems*. *Oxford Journal of Legal Studies* 28, no. 4 (2008): 659–708.
10. GEORGE, Stephen. *Politics and Policy in the European Union*. Oxford: Oxford University Press. 1996. 344, s. 216. ISBN 978-1843760399.
11. HURDÍK, Jan, HANDLAR, Jiří. Pojetí a systém unifikačních projektů evropského smluvního práva (DCFR) a české právo smluvních závazků. In: *Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 11. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; č. 359 = Acta Universitatis Brunensis Iuridica; no. 359. Řada teoretická. ISBN 978-80-210-5042-6.
12. HURDÍK, Jan et al. *Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 160 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; č. 359 = Acta Universitatis Brunensis Iuridica; no. 359. Řada teoretická. ISBN 978-80-210-5042-6.
13. HURDÍK, Jan, HANDLAR, Jiří. Pojetí a systém unifikačních projektů evropského smluvního práva (DCFR) a české právo smluvních závazků. In: *Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 11. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; č. 359 = Acta Universitatis Brunensis Iuridica; no. 359. Řada teoretická. ISBN 978-80-210-5042-6.

³¹ Book III. – 6: 105: Set-off by notice. Set-off is effected by notice to the other party.

³² Book II. CHAPTER 4: FORMATION. Section 1: General provisions. II. – 4: 101: Requirements for the conclusion of a contract.

³³ Book II. – 1: 103: Binding effect. II. – 1: 103 (1) A valid contract is binding on the parties. (2) A valid unilateral undertaking is binding on the person giving it if it is intended to be legally binding without acceptance.

³⁴ Book II. – 9: 301: Basic rules.

³⁵ Tamtéž s. 75.

14. RABAN, P., DITTRICH, M., DRYKOVÁ, B., TLOUŠŤOVÁ, P., HRUZOVÁ, V., RABANOVÁ, A., VALACHOVÁ, K. *Draft Common Frame of Reference (DCFR) - Návrh společného referenčního rámce verze leden 2008*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2008. 222 s. ISBN: 978-80-87252-00-0.
15. ZIMMERMANN, Reinhard. *The Significance of the Principles of European Contract Law*. *European Review of Private Law (ERPL)*, volume 28, no 3, pp. 487–496, September 2020, Max Planck Private Law Research Paper No 21/3.